Vlinderen rondom het Gardameer

Tekst: Gerard Schouten

Vakantiebestemmingen uitzoeken is altijd een kwestie van puzzelen. Mijn vrouw wil graag naar het zuiden, mijn 12-jarige dochter voelt zich thuis op een camping waar veel vertier en vermaak te vinden is en ik vind alles best zolang er maar een paar leuke vlindergebiedjes in de buurt zijn. Gelukkig zijn deze eisen lang niet altijd strijdig met elkaar. Voorgaande jaren leidde dit al tot veel succes in de Provence en de Cevennen in Frankrijk. Dit jaar wilden we ons geluk eens beproeven in Noord-Italië bij het Gardameer.

Looking at butterflies in northern Italy around Lake Garda
Some impressions of butterfly life in the mountainous region around Lake Garda in northern Italy are given. The variety of landscapes and microclimates, including the relict flora on Mt. Baldo, hosts a great richness of both common and rare butterflies.

Gerard Schouten

Rond het Gardameer bestaat een grote diversiteit aan landschappen.

Het Gardameer. De rode stippen zijn de beschreven gebieden.

Helaas konden we door omstandigheden pas in augustus op vakantie, en dat terwijl juni en juli toch gelden als de ideale maanden voor vlinders. Bovendien was het hier, net als in de rest van Europa, vanaf mei al extreem warm geweest. Ik verwachtte dan ook een droog landschap met uitgebloeide alpenweiden en mijn vlinderverwachtingen waren dus niet zo hoog gespannen. Het tegendeel bleek waar te zijn. Het was er inderdaad vrij droog en dor, maar desondanks vlogen er nog veel vlinders rond. Geheel onverwacht heb ik nog zoveel leuke vlinders gezien en gefotografeerd dat ik het de moeite waard vind om een kort verslag te maken.

Het Gardameer Allereerst iets over het Gardameer. Het is zo'n 50 km lang en 20 km breed en loopt vanaf de Povlakte als een wig de Alpen in. In het noorden lijkt het meer op een fjord, in het zuiden op een badkuip die net niet overloopt. In de ijstijden lag hier een enorme gletsjer. De eind-morenen van deze vroegere gletsjer, nu kreukels in het landschap, vormen het randje van de badkuip en voorkomen dat het meer leegloopt. Verschillen in hoogte betekenen verschillen in temperatuur en vochtigheid. Droge warme zuidhellingen en relatief natte koele noordhellingen wisselen elkaar af. Je treft rondom het Gardameer dan ook niet alleen een grote diversiteit aan landschappen aan, maar ook aan microklimaten, van alpien tot mediteraan.

Gerard Schouten

Kaasjeskruiddikkopje.

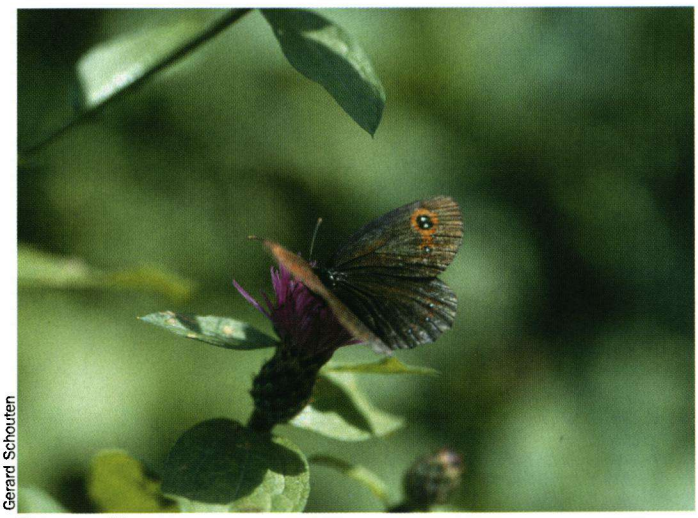
Gerard Schouten

Zomererebia.

Monte Baldo Een interessant gebied in deze streek is de Monte Baldo, een berg van ruim 2.000 meter. Met een kabelbaan kun je vanaf het dorpje Malcesine aan de oostkant van het Gardameer de alpenweiden van deze bergketen snel bereiken. Een uitgebreid netwerk van wandelpaden zorgt ervoor dat je vrijwel overal kunt komen. De top van de Monte Baldo schijnt als enige in die vroegere ijstijden boven de gletsjer te hebben uitgestoken en hierdoor heeft zich hier een heel speciale plantengroei kunnen handhaven. Keizersmantels (*Argynnis paphia*), ook redelijk wat vrouwtjes in de vorm *valesina* en kommavlinders (*Hesperia comma*) vlogen in groten getale rond. De grote parelmoervlinder (*Argynnis aglaja*) was duidelijk op z'n retour met slechts enkele behoorlijk afgevlogen vlinders. Na enige gepuzzel kon ik de algemene donker gekleurde erebia's die hier regelmatig voorbij kwamen zeilen op naam brengen: De zomererebia (*Erebia aethiops*). De lichte zilvergrijze band bij de mannetjes was wel aanwezig maar niet zo duidelijk als in de meeste gidsen is aangegeven. Een heel bruikbaar determinatiekenmerk was wel dat de oranje band bij cel 3 van de voorvleugel ingesnoerd of zelfs onderbroken was. De karinthische erebia (*E. stirius*) schijnt hier ook voor te komen, maar die heb ik niet gevonden. Koningspage (*Iphiclides podalirius)* en koninginnenpage (*Papilio machaon*) kwam ik maar sporadisch tegen. Verder ook een aantal typisch 'Nederlandse' vlinders op deze laatste Alp voor de Povlakte: groot dikkopje, distelvlinder, atalanta, gehakkelde aurelia, hooibeestje, kleine vos, argusvlinder, groot koolwitje en klein koolwitje.
Maar het meest bijzondere wat ik hier zag was het volgende. Mijn aandacht werd getrokken door een solitair rondvliegende vlinder die op het eerste gezicht leek op een klein parelmoertje. Maar iets klopte er niet aan. Dat 'iets' werd direct duidelijk toen de vlinder vlakbij, op het stenige pad ging zitten met dichtgevouwen vleugels. Een effen bruinachtige ondervleugel; de voorvleugel had een grote opvallende oranje vlek. Verder vielen de lange palpen direct op. De vlinder bleef even zitten en ik kon hem goed bekijken. Ik wist niet meteen wat het was, maar ik wist wel dat ik dit plaatje al eens in mijn vlindergids had gezien. Even bladeren en jawel hoor, onmiskenbaar: mijn eerste snuitvlinder (*Libythea celtis*) was een feit. Een foto heb ik niet kunnen maken want de vlinder was zo weer weg.
De Monte Baldo was verder ook voor de vogelliefhebbers de moeite waard met o.a. draaihals, alpenkauw, steenarend en wespendief.

Valle di Bondo Het andere gebiedje dat ik wil kort wil bespreken, is de Valle di Bondo, een klein natuurreservaat op zo'n 800 meter hoogte dat net voorbij het gehucht Vesio begint. Op een ochtend ben ik hier op goed geluk naartoe gereden. Het landschap kenmerkt zich door kleine open graslandjes afgewisseld met bospercelen. Na een adembenemende klim over een steile smalle weg vanaf Limone aan de westoever van het Gardameer kun je deze rustige en verscholen vallei bereiken. Het begon al goed in Vesio met een grote boswachter (*Hipparchia fagi*), zittend op een container, die zich fraai liet fotograferen. In en rondom de droge graslandjes waren de blauwtjes nog met vijf soorten vertegenwoordigd: tijgerblauwtje (*Lampides boeticus*), bleek blauwtje (*Polyommatus coridon*), icarusblauwtje (*P. icarus*), adonisblauwtje (*P. bellargus*) en bruin blauwtje (*Plebeius agestis*). Deze vlindertjes zijn allemaal weer net even anders en hebben ook hun eigen voorkeur voor voedselplanten en waardplanten. Tijgerblauwtjes vliegen vooral in de bloemrijke bermen, zowel het adonisblauwtje als het bleek blauwtje zijn meer specialisten van de drogere en schralere graslanden, het bruin blauwtje is wat minder kieskeurig en het icarusblauwtje kom je als echte opportunist overal tegen. Nog veel duidelijker dan bij de bekende darwinvinken zie je hier de evolutie aan het werk: iedere soort heeft een niche opgevuld en zich gespecialiseerd. De adonisblauwtjes waren nog helemaal vers; waarschijnlijk al de derde generatie van dit seizoen. Ook hier weer veel zomererebia's en volop keizersmantels. Oranje luzernevlinders waren hier massaal aanwezig, net als het bruin zandoogje en het oranje zandoogje. Maar ook de opvallende blauwoogvlinder (*Minois dryas*) was hier een heel gewone verschijning, 's morgens zonnend in de weiden, later op de dag 'sluipend' als een groot koevinkje door

Gerard Schouten

Adonisblauwtje.

de braamstruiken. Het kalkgraslanddikkopje (*Spialia sertorius*) was schaars: hiervan heb ik er maar eentje gezien. Zowel de tweekleurige parelmoervlinder (*Melitaea didyma*) als de knoopkruidparelmoervlinder (M. phoebe) waren algemeen. Een late kleine ijsvogelvlinder (*Limenitis camilla*) tussen de bramen, een boswitje (*Leptidea sinapis*) en een smaragdhagedis in een verwaarloosd veldje maakten het beeld voor die dag compleet.

Camping Zelfs de camping aan de zuidkant van het Gardameer, midden in het bruisende en drukke toeristenleven, was goed voor een aantal leuke verrassingen. Zo kwam ik daar vaak kaasjeskruiddikkopjes (*Carcharodus alceae*), staartblauwtjes (*Cupido argiades*) en blauwoogvlinders tegen. De prachtige nachtvlinder met de mooie naam spaanse vlag (*Euplagia quadripunctaria*) was hier algemeen en zat zelfs een keer in de tent.

Ik hoop dat dit artikeltje met enkele impressies anderen aanspoort om hun vlinderervaringen van een vakantie in Europa ook eens op papier te zetten en op te sturen. Dat helpt mij, en wellicht vele anderen met mij, om volgend jaar wederom een geschikte vakantie-bestemming uit te zoeken.

Aanbevolen literatuur: Sala, Giovanni (1996). I lepidotteri diurni del comprensorio Gardesano. Butterflies of Lake Garda and the surrounding territory. Uitgegeven door Società Editoriale Multimediale, Piazza V. Emanuele II, 21 Salò BS Italië. ■

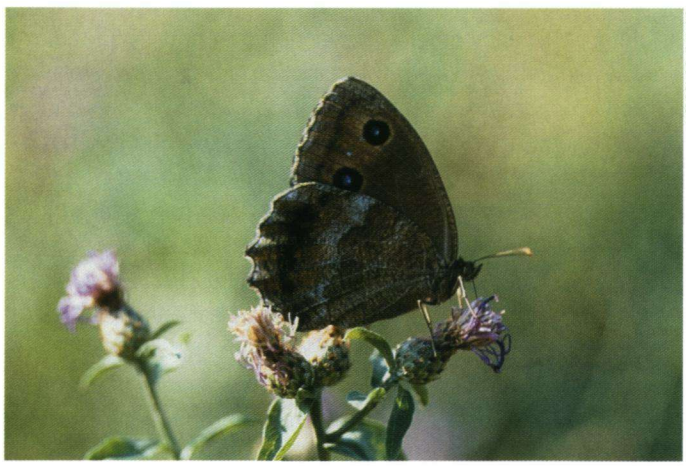

Gerard Schouten

Blauwoogvlinder.